TRANDAFIRUL PATIMILOR

LEGENDĂ RELIGIOASĂ [DIN TOLEDO]

Într-o după-amiază de vară, într-o grădină din Toledo, o fată foarte bună şi foarte frumoasă mi-a povestit această istorie ciudată.

În vreme ce îmi explica misterul În felul ei aparte, ea săruta petalele şi pistilele pe care le smulgea, unul cîte unul, din floarea ce dă numele acestei legende.

Dacă aş putea să o istorisesc şi eu cu farmecul suav şi cu blînda simplitate a buzelor sale, povestea nefericitei Sara v-ar emoţiona, aşa cum m-a emoţionat pe mine.

Cum acest lucru nu este cu putinţă, am să vă spun ceea ce, din această tradiţie pioasă, îmi amintesc în acest moment.

I

Pe una din străduţele cele mai obscure şi mai întortocheate ale vechii cetăţi imperiale, încastrată şi aproape ascunsă între înaltul turn mauresc al unei vechi parohii mozarabe şi sumbrele şi blazonatele ziduri ale unei case de neam vechi, îşi avea, cu mulţi ani în urmă, locuinţa, la fel de prizărită, tenebroasă şi sărăcăcioasă precum stăpînul său, un evreu pe nume Daniel Levi.

Acesta era un evreu ranchiunos şi răzbunător, ca toţi cei din neamul lui, însă înşelător şi ipocrit mai mult decît oricare altul.

Stăpîn, potrivit zvonurilor din popor, peste o avere nemăsurată, era văzut, cu toate astea, cît era ziua de lungă, ghemuit în pragul întunecos al sălaşului său, reparînd şi îndreptînd lănţişoare de metal, panglici vechi ori garnituri stricate, cu care făcea mare trafic printre pungaşii din Zocodover, speculantele din Postigo şi scutierii săraci.

Urîndu-i implacabil pe creştini şi orice ar fi putut ţine de aceştia, nicicînd nu a trecut pe lîngă un cavaler de seamă ori pe lîngă un canonic al arhidiocezei fără să-şi scoată o dată sau chiar de zece ori boneta slinoasă care îi acoperea capul chel şi gălbui, şi nici nu şi-a primit în prăvălioară pe vreunul din obişnuiţii săi muşterii fără să-l covîrşească prin salutări umile însoţite de zîmbete adulatoare.

Zîmbetul lui Daniel ajunsese proverbial în întregul Toledo, iar blîndeţea lui, încercată prin glumele cele mai insuportabile şi prin festele şi batjocurile vecinilor, nu cunoştea margini.

În zadar, ca să-l scoată din sărite, copiii îi arucau cu pietre în cocioabă; zadarnic pajii şi chiar oamenii de arme din palatul învecinat căutau să-l necăjească, strigîndu-l pe numele cele mai jignitoare, ori bătrînele pioase enoriaşe se cruceau atunci cînd treceau prin dreptul pragului porţii sale, ca şi cum l-ar fi zărit pe însuşi Lucifer în persoană.

Daniel zîmbea mereu, cu un zîmbet straniu şi de nedescris. Buzele lui subţiri şi adîncite se dilatau la umbra nasului său nemăsurat, încovoiat asemenea ciocului unui hultan şi, cu toate că din ochii lui mici, rotunzi şi aproape ascunşi între sprîncenele dese

ţîşnea o scînteie de mînie prost disimulată, el continua să lovească impasibil cu ciocanul de fier nicovala unde îndrepta miile de fleacuri ruginite, părînd a nu băga de seamă cine îi erau clienţii.

Deasupra porţii căsuţei evreului, într-un cadru de plăcuţe de faianţă de culori vii, se deschidea o fereastră arabă cu două arcade, rămăşiţă a vechilor construcţii ale maurilor toledani. În jurul dungilor tăiate ale ferestrei, încolăcindu-se pe mica coloană de marmură care o împărţea în două goluri egale, urca din interiorul casei una din acele plante agăţătoare ce se leagănă verzi şi pline de sevă şi de prospeţime pe zidurile înnegrite ale clădirilor părăginite.

În acea parte a casei care primea o lumină îndoielnică prin strîmtele goluri ale acelei ferestre, singura deschisă de pe peretele acoperit de muşchi şi de crăpături dinspre străduţă, locuia Sara, fiica preaiubită a lui Daniel.

Cînd vecinii din cartier treceau prin faţa prăvăliei evreului şi o vedeau din întîmplare pe Sara înapoia jaluzelelor ferestrei sale maure, iar pe Daniel ghemuit lîngă nicovală, exclamau în gura mare, uimiţi de perfecţiunile evreicei:

– Parcă nu-i adevărat că un trunchi atît de rău a dat din sine un vlăstar atît de frumos!

Pentru că, într-adevăr, Sara era un miracol de frumuseţe. Avea ochii mari şi înconjuraţi de un cerc umbrit de gene negre, în al căror adînc strălucea punctul de lumină al pupilei sale arzătoare precum o stea pe cerul unei nopţi întunecate. Buzele ei, aprinse şi roşii, păreau decupate cu iscusinţă dintr-un văl de purpură de mîinile nevăzute ale vreunei zîne. Tenul ei era alb, palid şi străveziu precum alabastrul statuii unui mormînt. Avea abia şaisprezece ani, şi deja se zărea zugrăvită pe chipul ei acea dulce tristeţe a inteligenţelor precoce, deja îi umflau pieptul şi scăpau din gura ei acele suspine ce vestesc vaga deşteptare a dorinţei.

Cei mai influenţi evrei din oraş, cuceriţi de minunata ei frumuseţe, o ceruseră de soţie. Însă evreica, insensibilă la omagiile adoratorilor săi şi la sfaturile tatălui, care stăruia să-şi aleagă un tovarăş de viaţă înainte de a se pomeni singură pe lume, rămînea închisă într-o tăcere adîncă, fără a-şi explica strania purtare altfel decît prin capriciul de a-şi păstra libertatea.

În cele din urmă, într-o zi, sătul de a mai suporta dispreţul Sarei şi bănuind că eterna ei tristeţe era semn sigur că inima ei adăpostea vreo taină însemnată, unul dintre adoratorii săi se apropie de Daniel şi îi spuse:

– Ştii, Daniel, că printre noi, fraţii, umblă vorbe despre fiica ta?

Evreul îşi ridică o clipă ochii de pe nicovală, îşi întrerupse ciocănitul necontenit şi, fără să arate cea mai mică emoţie, îl întrebă pe cel ce îi vorbise:

– Şi ce se spune despre ea?

– Se spune – urmă interlocutorul lui – se spune… Ce ştiu eu! Multe… Printre altele, că fiica ta e îndrăgostită de un creştin…

Ajungînd aici, iubitul cel dispreţuit al Sarei se opri să vadă efectul cuvintelor sale asupra lui Daniel.

Daniel îşi ridică din nou ochii, îl privi fix o clipă, fără a scoate o vorbă şi, coborîndu-şi încă o dată privirea pentru a-şi continua treaba întreruptă, exclamă:

– Şi cine spune că asta nu-i o calomnie?

– Cine i-a văzut stînd de vorbă nu o dată chiar pe strada asta, în vreme ce tu asişti la tainicul sanhedrin al rabinilor noştri – stărui tînărul evreu, mirat că bănuielile sale mai întîi, iar mai apoi afirmaţiile sale nu produceau ravagii în mintea lui Daniel.

Acesta, fără să-şi părăsească ocupaţia, cu privirea aţintită în nicovală, pe care, după ce lăsase ciocanul deoparte, lustruia cu o pilă mică broşa de metal a unei garnituri,

începu să glăsuiască pe un glas jos şi întretăiat, ca şi cum buzele sale ar fi repetat maşinal ideile ce-i străbăteau mintea.

– He, he, he! – spunea, rîzînd într-un fel straniu şi diabolic. Aşadar pe Sara, mîndria tribului, toiagul de sprijin al bătrîneţilor mele, crede că o să mi-o răpească mie un cîine creştin? Iar voi credeţi că are s-o facă? He, he! – urma el, vorbind tot pentru sine şi tot rîzînd, în vreme ce pila scîrţîia din ce în ce mai puternic, muşcînd metalul cu dinţii ei de oţel. He, he! Bietul Daniel, or fi spunînd ai mei, s-a hodorogit! De ce-şi iubeşte bătrînul ăsta muribund şi decrepit fiica asta atît de frumoasă şi de tînără, dacă nu-i în stare s-o păzească de ochii pofticioşi ai duşmanilor noştri?… He, he, he! Crezi tu, oare, că Daniel doarme? Crezi tu, oare, că dacă fata mea are un iubit…, ceea ce se prea poate, iar acest iubit e creştin şi încearcă să o seducă, şi o seduce, că totu-i cu putinţă, şi plănuieşte să fugă cu ea, ceea ce iarăşi e uşor, şi fuge mîine, de pildă, ceea ce încape în limitele omeneşti; crezi tu că Daniel şi-o fi lăsînd aşa smulsă comoara?

– Dar – exclamă tînărul, întrerupîndu-l – ştii oare…?

– Ştiu – spuse Deaniel, ridicîndu-se şi bătîndu-l uşor pe umăr – ştiu mai multe decît tine, care nu ştii nimic şi nu vei şti nimic de n-ar fi sosit ora să spun totul… Adio. Dă de ştire fraţilor noştri să se adune cît mai curînd. În noaptea asta, într-un ceas sau două, eu voi fi cu ei. Adio!

Şi spunînd acestea, Daniel îşi împinse blînd interlocutorul către stradă, îşi adună sculele cu mare încetineală şi începu să închipă cu zăvoare şi ivăre poarta prăvălioarei.

Zgomotul pe care îl produse aceasta scrîşnind pe ţîţînile ei greoaie îl împiedică pe cel care se îndepărta să audă zgomotul jaluzelelor de la fereastra dublă, care în acel moment căzură dintr-o dată, ca şi cum evreica tocmai se retrăgea de la pervaz.

II

Era noaptea Vinerei Mari, iar locuitorii din Toledo, după ce asistaseră la slujbă[1] în magnifica lor catedrală, tocmai se lăsaseră în voia somnului, ori istoriseau la gura sobei poveşti asemenea celei despre *Hristosul Luminii* care, furat de nişte evrei, a lăsat o dîră de sînge după care nelegiuirea a fost descoperită; ori istoria *Sfîntului Prunc Păzitor*, asupra căruia implacabilii duşmani ai credinţei noastre au reînnoit crudele Patimi ale lui Iisus.

Domnea în oraş o linişte adîncă, întreruptă cînd şi cînd, fie de glasurile îndepărtate ale paznicilor de noapte care, în acea epocă, vegheau în jurul alcazarului, fie de gemetele vîntului, care învîrtea giruetele din turnuri ori zumzăia pe la cotiturile întortocheate ale străzilor, cînd stăpînul unei bărcuţe care se legăna legată de un stîlp în apropiere de mori, care par ca şi încrustate la poalele stîncilor scăldate de Tajo, şi deasupra cărora stă oraşul, văzu apropiindu-se de ţărm, coborînd anevoie pe una din strîmtele poteci ce din înaltul zidurilor duc către rîu, o persoană pe care, pe cît se pare, o aştepta cu nerăbdare.

– Ea este – murmură printre dinţi barcagiul. Mi se pare că în noaptea asta se foieşte tot neamul ăsta îndrăcit al evreilor?… Unde naiba şi-or fi dat întîlnire cu Satan, că toţi dau fuga la barca mea, ţinînd podul aşa de aproape?… Nu, n-or fi mergînd la nimic bun dacă se feresc în felul ăsta să nu cumva să dea peste oamenii înarmaţi de la San Cervantes, da', în sfîrşit, socoteala e că-mi dau bani buni de cîştigat, iar fiecare cu al lui, şi eu n-am nimic de-a face cu nimeni.

1

Spunînd acestea, omul nostru, aşezîndu-se în barca lui, pregăti vîslele, iar cînd Sara, căci tocmai ea era persoana pe care, după cît se pare, o aşteptase pînă atunci, sări în bărcuţă, slobozi legătura care o ţinea şi începu să vîslească spre malul opus.

– Cîţi au trecut în noaptea asta? – îl întrebă Sara pe barcagiu de cum se depărtară de mori, ca şi cum ar fi continuat o discuţie începută mai înainte.

– Nici nu i-am putut număra – răspunse cel întrebat. Un roi! Parcă noaptea asta ar fi ultima cînd se adună!

– Şi ştii despre ce-i vorba şi de ce părăsesc oraşul la ora asta?

– N-am habar… Dar socoteala e că aşteaptă pe careva care trebuie să sosească în noaptea asta. Eu nu ştiu de ce l-or fi aşteptînd, dar presupun că pentru nimic bun.

În urma acestui scurt dialog, Sara rămase pentru cîteva clipe adîncită într-o tăcere adîncă, ca şi cum ar fi încercat să-şi pună ordine în idei. «Nu încape îndoială – gîndea în sinea ei – tata a descoperit iubirea noastră şi pregăteşte vreo răzbunare îngrozitoare. Trebuie neapărat să aflu încotro se duc, ce fac, ce au de gînd. O clipă de şovăire l-ar putea pierde.»

Pe cînd Sara se ridică pentru o clipă, ca pentru a-şi alunga îndoielile grozave care o nelinişteau, îşi trecu mîna peste frunte, pe care teama o acoperise cu o sudoare îngheţată, barca atingea malul opus.

– Om bun – exclamă frumoasa evreică, aruncîndu-i cîteva monede însoţitorului său şi arătînd către un drum strîmt şi întortocheat care urca şerpuind printre stînci – ăsta-i drumul pe care-l urmează?

– Ăla-i, iar cînd ajung la *Capul Maurului*, se fac nevăzuţi în partea stîngă. Mai apoi, dracul şi cu ei or mai şti încotro o apucă – răspunde barcagiul.

Sara se îndepărtă în direcţia pe care acesta i-o arătase. Pentru cîteva minute se văzu apărînd şi dispărînd prin acel întunecat labirint de stînci întunecate şi tăioase la vîrf. Apoi, cînd ajunsese la culmea numită *Capul Maurului*, silueta ei neagră se schiţă o clipă pe fundalul albastru al cerului şi, în cele din urmă, dispăru printre umbrele nopţii.

III

Urmînd drumul unde astăzi se află pitorească sihăstrie a Fecioarei din Vale, ca la două aruncături de săgeată de piscul pe care, la Toledo, poporul îl ştie drept *Capul Maurului*, încă mai existau în acea vreme rămăşiţele în ruină ale unei biserici bizantine, anterioară cuceririi arabilor.

În pridvor, pe care îl închipuiau cîţiva bolovani împrăştiaţi pe jos, creşteau tufişuri de mure şi buruieni, printre care zăceau, pe jumătate ascunse, ici capitelul distrus al unei coloane, colo un tron sculptat grosolan cu frunze înlănţuite, balauri înfricoşători ori groteşti şi diforme chipuri omeneşti. Din templu mai rămîneau în picioare doar zidurile laterale şi cîteva arce sfărîmate şi acoperite de iederă.

Sara, care părea călăuzită de o presimţire supranaturală, ajungînd în locul pe care i-l arătase însoţitorul ei, şovăi cîteva clipe nehotărîtă în privinţa drumului pe care trebuia să-l urmeze; însă, în cele din urmă, se îndreptă cu pas ferm şi hotărît către ruinele părăsite ale bisericii.

Într-adevăr, instinctul nu o înşelase. Daniel, care acum nu mai zîmbea; Daniel, care acum nu mai era bătrînul slab şi umil, ci care, mai curînd, respirînd mînie din ochii săi mici şi rotunzi, părea însufleţit de duhul răzbunării, înconjurat de o mulţime aidoma lui, avidă de a-şi astîmpăra setea de ură pe unul din duşmanii religiei lor, era acolo şi părea să se găsească în mai multe locuri în acelaşi timp, dînd porunci unora, îndemnîndu-i la treabă pe alţii, dispunînd, în sfîrşit, cu o grabă înfiorătoare pregătirile

trebuincioase pentru săvîrşirea înfricoşătoarei lucrări pe care o gîndise zile în şir, pe cînd lovea impasibil nicovala în sălaşul lui din Toledo.

Sara, care, mulţumită întunericului, izbutise să ajungă pînă în pridvorul bisericii, trebui să facă un efort suprem ca să nu scoată un strigăt de groază cînd privirea ei pătrunse în interior.

La strălucirea roşietică a unui foc de tabără ce proiecta forma acelui cerc infernal pe zidurile templului, crezuse că vede cum unii se străduiau să ridice o cruce grea, în vreme ce alţii împleteau o cunună din ramurile unor tufe de mure ori turteau pe o piatră vîrfurile unor enorme cuie de fier. Un gînd spăimos îşi străbătu mintea: îşi aminti cum cei din neamul ei fuseseră învinuiţi nu o dată de crime misterioase; îşi aminti vag de înfiorătoarea poveste a Pruncului Crucificat, pe care ea, pînă atunci, o crezuse o calomnie grosolană născocită de popor pentru a-i certa şi a-i înjosi pe evrei.

Însă acum nu mai era loc de nici o îndoială. Acolo, dinaintea ochilor ei, erau acele oribile instrumente de martiriu, iar sîngeroşii călăi nu-şi mai aşteptau decît victima.

Sara, plină de o sfîntă indignare, gemînd de o generoasă mînie şi însufleţită de acea credinţă de neînfrînt în adevăratul Dumnezeu pe care iubitul ei i-l dezvăluise, nu se putu înfrîna la vederea acelei privelişti şi, rupînd-o prin hăţişul care o ascundea, se ivi dintr-o dată în pragul templului.

Zărind-o apărînd, evreii sloboziră un strigăt de uimire, iar Daniel, făcînd un pas către fiica lui, cu o înfăţişare ameninţătoare, o întrebă cu un glas răguşit:

– Ce cauţi aici, nefericito?

– Vin să arunc pe frunţile voastre – spuse Sara cu glas ferm şi hotărît – toată dezonoarea lucrării voastre netrebnice, şi vin să vă spun că zadarnic aşteptaţi victima pentru sacrificiul vostru, dacă nu cumva voiţi să vă potoliţi cu mine setea de sînge, căci creştinul pe care îl aşteptaţi nu va veni, fiindcă eu l-am prevenit de capcanele voastre.

– Sara – exclamă evreul, mugind de mînie. Sara, nu poate fi adevărat. Nu se poate ca tu să ne fi trădat pînă la a dezvălui riturile noastre tainice, iar dacă e adevărat că le-ai dezvăluit, nu eşti fiica mea…

– Nu, nu mai sînt fiica ta. Am întîlnit alt tată, un tată numai iubire pentru ai lui, un tată pe care voi l-aţi bătut în cuie pe o cruce umilitoare şi care a murit pe ea spre a ne mîntui, deschizîndu-ne pentru vecie porţile cerului. Nu, nu mai sînt fiica ta, căci sînt creştină şi mi-e ruşine de obîrşia mea.

Auzind aceste cuvinte, rostite cu acea energică hotărîre pe care cerul o pune doar în gura martirilor, Daniel, orb de mînie, se aruncă asupra frumoasei evreice şi, doborînd-o la pămînt şi înşfăcînd-o de păr, o tîrî, ca posedat de un duh infernal, pînă la poalele crucii, care părea să-şi deschidă braţele descărnate spre a o primi, strigînd către cei ce-l înconjurau:

– Iată v-o încredinţez. Judecaţi-o voi pe această netrebnică care şi-a vîndut onoarea, religia şi pe fraţii săi.

IV

A doua zi, pe cînd clopotele catedralei asurzeau văzduhul bătînd spre slavă iar onorabilii locuitori din Toledo se distrau slobonzind săgeţi în păpuşile de paie înfăţişîndu-l pe Iuda, nici mai mult nici mai puţin decît se mai face încă în unele din satele noastre, Daniel deschise poarta prăvălioarei, cum făcea de obicei, şi cu eternul său zîmbet pe buze începu să-i salute pe trecători, fără ca pentru asta să se oprească din a lovi în nicovală cu ciocănelul său de fier. Însă jaluzelele ferestrei maure a Sarei nu s-au

mai deschis, şi nimeni nu o mai văzu pe frumoasa evreică aşazată la pervazul ei cu plăcuţe de faianţă colorate…

*

Se povesteşte că, după un număr de ani, un păstor îi aduse arhiepiscopului o floare nemaivăzută pînă atunci, pe care se zăreau reprezentate toate atributele martiriului Salvatorului lumii, floare stranie şi misterioasă, care crescuse şi îşi împletise lujerele printre zidurile ruinate ale bisericii dărîmate.

Săpînd în acel loc, şi încercînd să se cerceteze originea acelei minunăţii, se mai spune că s-a găsit scheletul unei femei şi, îngropate cu ea, tot atîte atribute divine cîte avea floarea.

Cadavrul, cu toate că nu s-a putut afla niciodată al cui era, s-a păstrat vreme de ani îndelungaţi, cu o veneraţie aparte, în sihăstria Sfîntului Petru cel Verde, iar floarea, care astăzi a devenit destul de obişnuită, a fost numită Trandafirul Patimilor.

***